

in eere mogen
 zoudens Ingelse,
 ragt vanwege de
 wege het onver-
 verstandarheid
 beleden wordt
 gi zich zelf
 voortdurend een
 bekend prediker
 derscheiden tus-
 uit Jozefs ver-
 er schenkt den
 ran zich af, en
 t dat deeg naar
 den; zoo is de
 id van zichzelf
 ar de bakker is
 type van den
 curieuselijk te
 de lijn daarvan
 ware mystiek
 van den bakker
 r gehangen...
 vare of valsche
 de religie. De
 die lijn, als zij
 ren, dat de Op-
 selt voor GODS
 ng is. De valsche
 pochen kan, dat
 IAAR aangezicht
 king.

in het raam van
 e duidelijk. Suso
 e Eeuwige Wijs-
 ie RIDDER zich
 middeleeuwsche
 ordt in een heel
 et de ridder, om
 id in de kamp-
 bruid, te demon-
 oogheid en zijn
 om eigen kracht
 verbaasde oogen.
 Maar het eind
 in vrouw, en is
 et des mans.
 ad Schortinghuis
 , hoewel, uit de
 zien hebben van
 tot ideaalgestalte
 de mystiek, ja,
 edanks haar trol-
 d, aan de mode
 ar het idool van
 voorgesteld als
 in de Hemelsche
 ge Wijsheid van

Suso, die dan ook alle mannelijke trekken (van „den” Logos) uit het beeld van de Eeuwige Wijsheid uit het Sprekenboek heeft weggedaan, en dan enkel vrouwelijke eigenschappen overhoudt. En, is toevallig in later eeuw een „ingeleide dominee” in de mode, dan worden al de figuren van Schortinghuis zulke ingeleide dominees, stuk voor stuk, één voor één zijn ze allemaal dispueteers, redeneerders, pluizers par excellence. De wereld draait altijd weer om dezelfde dingen, en de valsche mystiek krijgt hier haar scherpe oordeel thuis: Suso, de mysticus, heeft het steekspel van ridders, en Schortinghuis heeft het steekspel van woordvoerders in zijn boek. Beiden waren op hun gevoel te drijven; maar hun steekspel is toch wel erg verstandelijk; en dat juist is het, wat hen verbindt. En wederom: ieder van hen waant den tijd onttrokken te zijn, en linea recta overgeplant te zijn in de eeuwigheid. Maar het is er ver vandaan: de mode van hun tijd heeft ze ook te pakken, al weten ze het niet, ja, al lieren ze ook er tegen.

En zoo komen we hier weer terug bij wat reeds eerder opgemerkt werd: Suso werft om de hand van de Bruid, die genaamd wordt Eeuwige Wijsheid. Maar hij werft als ridder, dus: aristocratisch; zijn liefde is niet van den aard der „dorpers”, de ploeters, de zweeters en de zwoegers. En Schortinghuis, met zijn ingewijden en ingeleiden, gaat denzelfden kant uit: de eenvoudigen kunnen er niet bij. Zoo gaan ze weer met den rug naar de massa staan, met den rug naar de kerk, met den rug naar den praktischen, laag-bij-den-grondschen arbeid. Dorpers, smaalt de een, Ik wil ridder zijn. En de ander, Schortinghuis, zegt het in zijn jargon feitelijk na.

Maar de waarlijk uit Gods Woord levende mystieke ziel herinnert zich terecht, dat Michael lachte om de „dorpers”, waarmee David danste — het anachronisme zij me vergeven. Maar David, schoon hij „ridder” was, was met de „dorpers” één: en — hij was de mysticus, de lieflijke in psalmen. En liever dan Suso's en Schortinghuis' aristocratische woordwellustelingen is mij de eenvoudige ziel, die zingt van een dorpelwachter in Gods huis, in den naam van David. Zij kan het onderzoek naar den davidischen oorsprong van haar psalm en naar de exegese, die ik — onder ons gesproken — verdenk, dezen keer cadeau krijgen; als we het maar eens zijn met haar dorpers-taak, en dorpel-dienst, want daar begint de ware mystiek, en daarheen keert ze ook terug.

Het zal een enkelen lezer wel wat op een doolhof gaan lijken nu; maar toch meen ik, dat de anti-intellectualistische tendenzen van de valsche mystiek te herkennen vallen in alle deze dingen, als resultaten en begeleidende verschijnselen ervan. De fouten van de mystiek zijn, gelijk haar deugden, wel te onderscheiden, maar ze loopen natuurlijk altijd door elkaar heen. Dat ligt zoo aan het leven. En daarom grijp ik in art. IV naar art. II en III terug, — met opzet. —

Een laatste onderscheiding — waarbij ik nu me zeer beperk — repeteert voor de zesde maal ten slotte, dat de object-subject-relatie hier rechtgehouden of kromgetrokken wordt. Ik bedoel dit: de ware mystiek wil staan of vallen met de eenheid tusschen Logos en Pneuma (het Woord Gods, den Zoon, en den Geest Gods) en de valsche mystiek scheidt die twee van elkander.

Zuivere mystiek leeft uit de eenheid van Logos en Pneuma. Zij weet, dat die beiden objectief gegeven zijn, want de Zoon is „gezonden”, „gegeven”, „geopenbaard”, „uitverkoren”, „vleesch geworden”; en de Geest is ook „uitgezonden”, „afgebeden” van den Vader, „geopenbaard”, en dan wel te Zijner tijd, „uitgezonden”, „uitgegaan” in de wereld, „gegeven”, en ook is Hij soeverein werker in ons eigen hart, is daarin, eer wij het weten, ja, ons weten van Hem is alleen mogelijk door Hemzelf. En daarom kan reeds dit samen- opkomen van Logos en Pneuma in de objectieve heilsopenbaring van God voor de ware mystiek nooit anders zijn dan een scherp verbod, om wat God één gemaakt heeft, niet te scheiden. De Logos, het vleeschgeworden Woord, stuurde in den tijd van Zijn verblijf op aarde al zijn werk aan op de komst van den Geest, en Pinkster was reeds doel van kerstfeest, enz. En op zijn beurt neemt

de Geest alles uit Christus. En die twee leiden samen op tot den Vader, hier bedoeld in den zin van: den driëenigen God.

Ja, nog verder gaat de ware mystiek in haar genieting van de gaven Gods. Want Logos en Pneuma, de Zoon en de Geest, zijn er ook buiten de herschepping, ze werken ook in de natuur. Het Woord Gods, de Logos, is in de schepping, welker ideeën uit Hem zijn, en de Geest heeft de schepping, welke van den Logos haar grond-ideeën, haar systeem, haar samenstel had, overschaduwd, en uit de ideeën de volle, beweeglijke, levende werkelijkheid voor den dag geroepen. En zoo bereidt de natuur, voorzover zij den drager der bijzondere openbaring haar geheimen wonderbaarlijk (en mystiek!) onthult — want de algemeene openbaring wordt pas recht gezien en verstaan en genoten door de trouwe en volhardende discipelen der bijzondere — voor de breed-mystieke kinderen van God een doorlopend festijn van de eenheid van het „Woord” des Heeren, den eeuwigen, ongeschapen Logos, en den Geest, die broedde over de schepping. Dit laatste mag hier ook even genoemd worden, omdat de christelijke mystiek ook zich gelden laat in christelijke kunst, natuurliefde, christelijke lyriek, muziek en zoo voort.

De valsche mystiek evenwel maakt op brutaler of schuchterder manier den Logos van het Pneuma los.

En dit hangt weer onverhiddelijk samen met haar groote zonde, waarvan ik hier telkens uitgegaan ben: de loekeeing naar het subjectieve, ten koste van het objectieve. Gehoel ten onrechte laat zij zich aanleunen het groote dwaalbegrip, dat de Logos meer iets „voorwerpelijk” is, en de „Geest” meer iets onderwerpelijks. Dit kan zij wel niet beredeneeren, maar, zooals we reeds zagen, redeneert ze ook bitter weinig, althans over de principia, waar het nu juist op aankomt.

Te begrijpen is het intusschen wel, dat de valsche mystiek zoo doet. Menige kansel heeft er schuld aan, eigenlijk heel het christendom. Al te vaak heeft men den samenhang van natuur en genade verwaarloosd: zoo kwam men er toe: de objectieve ideeën van den Logos in de natuur te verwaarlozen en hem haast alleen te zien in de genade, d.w.z. in dat terrein, waarin ons eigen subject, dat lieve, dierbare, subject, op de intensiefste en krachtigste wijze betrokken is. Hetzelfde doet men met het werk van den Geest. Dat was de eerste fout. De algemeene. En nu komt daar nog voor de mystiek een bijzondere fout bij: de mystiek, die liever de „ziel” dan den „geest” des menschen in actie ziet en zet, neigt er toe, grooter waarde toe te kennen aan het aesthetische dan aan het pneumatische, meer op te hebben met wat deze wereld maakt, dan met hetgeen in de andere wereld is. En zoo vervalt ze in de groote fout, die een horribele immense overtreding is van de wetten van Gods openbarings-geschiedenis (tot nu toe het vergeten hoofdstuk van het christendom in het algemeen), deze fout: dat ze b.v. liever Christus, gelijk hij op aarde was, tot motief neemt, dan Christus gelijk hij in den hemel is. Het niet-gelooven — dat in de kerk ook is — speelt hier ook zijn woord mee. De gekruiste Christus, de Christus met de doornenkroon, Christus in het hofken, die is een motief voor de valsche mystiek. En die krijgt dan een „MEIBOOM” van de leutige dichters of de ridderlijke mystieken van Jozus. Maar God gaf Hem een Gouden KROON, en dat is wel iets anders dan een meiboom van een op de Eeuwige Wijsheid verliefden ridder. Maar waar is nu de KROON van Christus motief, thema, quietief van de mystiek? Ik bedoel nu: een langen tijd volgehouden motief, zooals men heele reeksen van stichtelijke lectuur en literatuur aanwijzen kan over den gekruisten Christus? Het kerstkind is wel motief voor christelijke mystiek, maar de Christus Remunerator — hersteller aller dingen — is voor haar althans een memoriepost. Christus is in de droomen en visioenen van de valsche mystieken wel een onverwacht „overkomend” boodschapper van fragmentarische gegevens over den zielestaat van zijn droomers en zieners, want och, aan een bijbel, waarin Logos schrift aanneemt door Pneuma, hebben ze niet genoeg. Maar hij mag niet profeteeren, zooals hij volgens de belijdenis nog doet achter de wolken. Kortom: de Logos wordt slechts in rekening gebracht, voorzover hij zichtbaar was, en voorzover hij was bij de strijdende kerk — de egoïstische trek komt

weer boven, die de triumfeerende kerk (hoezeer ook een mystiek gegeven) verwaarloost (alzo het BESTE deel, het CORRECTIEF verwaarloozend). En tevens komt hier terug het reeds besproken verwante verschijnsel van de voorliefde voor het moment en het fragment in Gods heilswerk boven de doorgaande werken Gods.

Heeft men zoo langs allerlei kronkelwegen het objectieve leven, spreken en heerschen van den Logos naar zijn eigen armoede verwrongen en verkleind, en in zijn kleinen subjects-cirkel binnengehaald, en van den grooten Logos een kleinen Christus slechts overgehouden, dan komt daarbij een even dwaas en ontheologisch subjectieveeren van den Geest. Voor de ware mystiek is de lijn zoo: de Geest „neemt” het uit Christus, draagt het dan TOT ons wezen, en brengt het eindelijk IN dat wezen van ons; en de ware mystiek wil dat laatste van dien weg, het indragen in ons eigen hart, geen moment losmaken van het begin: het „nemen” uit Christus. Want als het einde van den weg des Geestes in onze ziel niet één is met het begin, van Zijn „nemen” uit Christus, dan vertrouwt de vrome ziel, de waarlijk vrome ziel, het niet; — dan zegt ze: ik heb er geen zekerheid van dat dit nu uit den Geest, en dat het zuiver christelijk (d.w.z. uit Christus) is. De valsche mystiek evenwel is al zoo blij, dat er iets gebracht wordt achter het klapdeurtje van haar zielepoortje, dat ze niet meer vraagt of het wel uit Christus, uit den Logos is. De Logos van vóór de vleeschwording (scheppingsmiddelaar) deert haar niet, en daarom is haar „christelijke” kunst vaak zoo door en door profaan; en de Logos van de vleeschwording deert haar ook niet (want die is nog in den hemel, maar dat is zoo ver van het ziel-tjen af) en de Logos, die zich in de Schrift geeft, deert haar ook niet, want de Schrift is „maar” een letter, een boek!

Zoo komt de valsche mystiek tot een „Geestelijk” leven, dat den hand met Christus loslaat. Zij schrijft soms artikelen over God, die den Middelaar zoo „nog eens” „uitbrengt”. Maar daar zijn twee fouten bij. De eerste fout is deze ongelukkige term: „zoo nog eens”. Want, lieve menschen, God brengt den Logos dagelijks uit en deze brengt God dagelijks uit, en dat gebeurt in het Woord, en in de doorgaande profetie van den Christus uit den hemel, en daarover preeken heel wat dominees, en ze gelooven het wel, maar ze denken er nooit over na, m.a.w. praktisch geloven ze het niet, ze eigenen het zich niet toe. Ik bedoel natuurlijk de dominees van het „zoo nog eens”. En de tweede fout is, dat zij God voorstellen als één, die den Christus „uitbrengt” voor de ziel, als den Gekruiste, en den daarbij met den rug tot de kerk gekeerde.

„Hebt Gij de gansche creatuur
 gelijk vergeten dezer uur,
 om U alleen tot mij te keeren?”

Ik zeg, over dit alles schrijft de valsche mystiek artikelen. En allen, die haar geheimtaal verstaan, rekent ze tot de „ingewijden”. Zonder meer wordt hun wedergeboorte „verondersteld”. De ressentimentsredenen tegen de veronderstelde wedergeboorte worden dan met te hittiger „vuur” geadresseerd, met groote, roode letters, aan de stompers, die met de kerk, en het ambt, en het sacrament worstelen.

Maar ik verstout me te zeggen, dat op deze manier heel wat wedergeboorten enkel maar verondersteld worden. Ik vind dat alles zeer licht brood. Ik geloof, dat hier aan den Geest wordt toegekend, wat dikwijls enkel zenuwachtigheid of neurose of hysterie is; dat men de aanvangen van Veldwijk dikwijls hier verheerlijkt als de speelplaatsen des hemels. En ik herinner al zulke belijders, dat wij van een „geest-en-hoofdzaak” belijdenis niets hebben moeten: dat ook van de mystiek geldt: niets geestelijks tenzij uit den Christus.

K. S.

UIT DE SCHRIFT.

De meening des Geestes.

Die de harten doorzoekt weet welke de meening des Geestes zij, dewijl Hij naar God voor de heiligen bidt.

Rom. 8:27.

Die de harten doorzoekt is God alleen.